

proto státi ve jménu špatně pochopené svobody eldoradem svůdců, kteří zneužívají voličů ve svůj vlastní prospěch. *Vláda bude proto nyní více než kdy před tím energicky čeliti všem prospěchářským demagogům a politické negramotnosti.*

V. Gutwirth.

B. ZAHRANIČNÍ.

Pád Brüningův a nastolení vlády junkerů v Německu. — Menšinová vláda Herriotova ve Francii. — Lausaneské vyhlídky. — Pomoc Rakousku a otázka středoevropská. — Marný pokus o dohodu s Irskem. — Změna vlády v Rumunsku.

Volby presidentské a pruské ukázaly, že dny režimu Brüningova v Německu jsou sečteny. Hitlerovi nepodařilo se sice uchvátiti ani nejvyšší moc ve státě, ani většinu v největší německé zemi, ale rozmach jeho hnutí ukázal se nezastavitelný a již dosti silný, aby zmařil jakoukoli vládu, kterou nebude uznávat. Pruský sněm nemohl ani ustavit vládu a stal se hned na počátku jevištěm ohavných scén. Vláda říšská nebyla zatím sice přímo dotčena, poněvadž se opírala ještě o sněm zvolený v roce 1930, v němž většina asi dvaceti hlasů byla jí znovu potvrzena, ale *praktické vládnutí bylo zde již dávno závislé jen na autoritě a důsledné podpoře prezidentově.* Vše záleželo tedy na tom, zda si Brüning tuto podporu v neztenčené míře zachová. Poněvadž Hindenburg byl znovu zvolen za pomoci stran levicových a v přímém odporu k národním socialistům, mohlo se zdáti, že o tom není pochyby. Pro říši jevila se tu *perspektiva jakési diktatury středu*, byla by to demokracie suspendovaná samotnou demokracií, ohroženou reakčními a revolučními tendencemi. V tom případě byla by vláda Brüningova nahradila ustavení neschopnou vládu pruskou říšským komisařem se souhlasem stran bývalé koalice. Proti rozkladným vlivům hnutí národně-socialistického i komunistického a proti případným pokusům o revolty musilo by se zakročovat všemi pohotovými prostředky. *To předpokládalo ovšem dále úplnou spolehlivost mocenských orgánů administrativy, policie i říšské obrany.* Zde však počaly se objevovat znepokojivé známky. Hned jakmile ministr vnitra a říšské obrany generál Groener rozpustil branné svazy hitlerovské, dostal kategorický projev nedůvěry od vedení říšské obrany a musil odstoupiti. Když pak Hitler nacházel se na agitační cestě v Oldenbursku, byl pozván od velitele křížníku »Köln« ve Wilhelmshafenu k inspekci lodi a byl přijat důstojníky i mužstvem s knížecími poctami. Říšský prezident Hindenburg zajel pak na několikátýdenní pobyt do *pruského Neudecku*, kde konferoval horlivě s představiteli strany nacionální a *starého junkerstva*, aniž připustil kancléře po celou tu dobu k referátu. Brüning nedal se vyrušiti a pracoval zcela věcně na programu velké osídlovací akce pro nezaměstnané, která měla býti uvedena v život také nouzovým nařízením říšského presidenta. Když konečně se mu podařilo přednésti Hindenburgovi svůj referát, byl jím však právě v tomto bodě rozhodně desavuoován, takže vycítil nově vzklíčivší nedůvěru a *podal demisi, která byla ochotně přijata.* Ukázalo se, že prezident Hindenburg byl důkladně zpracován *konservativními živly*, které jej přemluvily, aby postavil v čelo státu docela jiné muže, zaručující lépe udržení pořádku a nové povznesení Německa nežli Brüning, který hájí již ztracenou posici. Noví lidé, Hindenburgem povolání, překvapili veřejnost domácí i zahraniční. Kancléřem stal se *šlechtic Papen*, katolík, příslušník strany Centra, ale rozhodně pravého směru, který již po léta byl v opozici proti vedení strany. V jeho kabinetu převzal ministerstvo říšské obrany dosavadní odborový chef generál Schleicher, který se považuje za původce celé intriky proti Groenerovi a Brüningovi. Také ostatní úřady jsou vesměs v rukou osobností rozhodně konservativního a nacionálního smýšlení. Vláda snad původně očekávala, že získá i podporu katolického středu, který se od svého dosavadního vedení odvrátí. Proto podložila svůj program *silně nábožensky* a mluvila o *národním soustředění.* Centrum odmítlo však s rozhořčením podporovati tento palácový převrat, a Papenovi nezbylo nežli předejiti vyloučení vystoupením ze strany. Takto ustavená vláda nemohla se považovati za nic jiného nežli za generálního ubytovatele Hitlerova, neboť sama nemohla spoléhati na vážnou oporu v říšském sněmu. Proto také neodvážila se jej ani svolat, nýbrž rozpustila jej prostě dekretem presidentovým. Nové volby byly vypsaný na 31. července a vláda obrátila se k národu provoláním, v němž silně konser-

vativní ráz jejího programu nebyl nijak zapírán. Odmítalo se tu zejména dosavadní vedení státu ve směru sociálně-politickém a vytýkal se mravní úpadek mas. Národní socialisté zůstávali stát stranou, naznačovali jen, že jsou ochotni Papenovu vládu tolerovat, když zruší dekreta, které hnutí omezovaly a podá doklady ryze nacionální politiky. Jak daleko sahá dorozumění mezi novými držiteli moci a Hitlerem, nebylo lze odhadnouti, ale tolik se ukázalo, že konservativní živly nemíní prostě připravit cestu vlně hakenkrajclerské. Generál Schleicher a také nový ministr zahraničních věcí Neurath vyjádřili se jasně, že vláda míní zůstat po celá léta u vesla a chce vtisknouti příštímú vývoji Německa svůj ráz. Jak si to představuje, když přece z voleb musí vyjítí vítězně Hitler, je záhadou. Hakenkrajclerští musili by se dáti dobrovolně zapřáhnout do vozu pruské reakce jen za tu cenu, že byl zničen nenáviděný režim 9. listopadu a že bude se vládnout zase jako za epochy císařské. Počaly se ovšem vyskytovat také pověsti, že restaurace Hohenzollerů není vzdálená a je známo, že někteří princové jsou členy strany národně-socialistické a dům v Doornu je předním mecenášem hnutí. Nový ministr vnitra, šl. Gayl vyslovil se také upřímně, že on sám a vláda mají přesvědčení monarchistické, otázka vládní formy není však prý zatím aktuální. Národní socialisti tváří se rovněž v této věci desinteresovaně, ba nešetří ani okázalou kritikou režimu dynastie. V oficiálním projevu rozhlasovém, který učinil hlavní teoretik Hitlerova hnutí posl. Strasser, formuloval se socialismus národní takovým způsobem, že kompromis s konservativci jeví se docela dobře možný. Nebezpečí konfliktu levice masového hnutí hakenkrajclerského, v němž nesporně mnoho proletářských a socialistických živlů opravdu už je, s obránci zájmů kastovních a kapitálových může tak býti odsunuto na pozdější dobu. Pro prvou chvíli nutno počítati se součinností junkerů s Hitlerovou družinou. Výsledky říšských voleb nemohou se tak podstatně lišit od nedávných, aby Hitler mohl se státi samovládcem. Vláda zcela právem spoléhá, že Hitler zůstane jako dosud v menšině a bude potřebovat spojenců. S Centrem a demokracií pro něho ovšem dohoda nebyla možná, s nacionalismem a armádou půjde se mu lépe. V celku tedy lze říci, že v Německu byla nebo v nejbližší době bude nastolena čirá reakce, jejíž působení nezůstane bez rozhodného vlivu na utváření poměrů vnitřních i zahraničních. Zdá se, že pro první čas bude zájem a energie tohoto režimu plně absorbován poměry vnitřními. Silně pruský ráz nového kabinetu nelze popřít, a podřídí-li se mu hnutí hakenkrajclerské, bude se tím samo také označovat jako po výtce pruské a protestantské. Formace katolického a demokratického Německa jihozápadního proti této reakční vlně prusifikaci se již zřetelně rýsuje. Ministerští předsedové tří jihoněmeckých států, bavorského, württerského a badenského protestovali u presidenta Hindenburga proti centralisačním pokusům, při čemž pravým motivem byl prostě výraz nevole nad změnou, která pádem Brüningovým nastala. Vláda Papenova je podezřívána, že chce provést říšskou reformu v tom smyslu, že by Prusko a některé menší státy nechala splynout s říší a pokud možno osekala svobody i států větších, z nichž vlastně již jen Bavorsko vykazuje ještě opravdové privilegie. Příští vývoj německé říše po této stránce bude Evropa sledovati s napjatou pozorností.

Nová vláda ustavila se ve Francii teprve po dlouhých poradách a úvahách a po oficiálních usneseních sjezdů stranv sociálně-demokratické i radikálně-socialistické. Že radikálové budou osou nové vlády a Herriot jejím předsedou nebudilo pochybností. Ale šlo o to, kde bude doplnění většiny. Z volebního souručenství byla by se podávala logicky levicová většina radikálního a socialistického kartelu, která při znamenitém číselném úspěchu obou stran byla by dostatečně nosná. Ale této oficiální kooperaci ve vládě a majoritě stála v cestě dosavadní zásada abstinence francouzské sociální demokracie, která sice v poslední době značně vybledla, ale přece jen musila působit straně rozpaky. Tím spíše, že aktuální úkoly byly by od ní vyžadovaly velmi nepopulární ústupky. Na druhé straně strana radikální a zejména její vůdce Herriot se svými užšími přáteli nemohli potřebovat takový levicový radikalismus, jaký by pracovní jednota se sociální demokracií byla vyžadovala. Herriot formuloval tudíž již předem svůj národní program, pohybující se v podstatě v téže linii, jako program vlád předcházejících, připouštějící nanejvýš změny v metodě nebo v podrobnostech. Proto dalo se očekávati, že kooperace obou velkých levicových stran zůstane nadále neoficiální a že po obou straně dohodě socialisti zůstanou mimo kabinet.

To vyžadovalo ovšem, aby vláda nebyla zatížena na druhé straně účastí skupin pravého středu, zejména strany poraženého ministerského předsedy *Tardieua*. Kabinet *Herriotův* musil se ustavit tudíž jako *menšinový*, opřený pouze o skupiny měšťanské levice a spoléhající na podporu sociální demokracie a některých živlů od pravice odštěpených při hlasování ve sněmovně od případu k případu. Na první vládní prohlášení dostal *Herriot* opravdu také imposantní většinu 380 hlasů. Proti hlasovala ostatně jen část oposice, druhá zdržela se hlasování. Program *Herriotův* je formulován velmi opatrně, takže může skutečně najíti podporu všech umírněných živlů, kterých ve francouzské sněmovně je vždycky většina. *Po stránce vnitropolitické* chce *Herriot* sledovat tradiční kurs strany, *politiku pokrokovou a sociální*, ale v mezích, určených státními prostředky a speciálně nyní situací státní pokladny. Koalice se socialisty rozbila se především právě o to, že ti žádali nákladná opatření postátníovací a pojišťovací. *V politice zahraniční a branné* hledí *Herriot* jíti rovněž *zlatou střední cestou*. Trvá na zásadě posvátnosti smluv a nedotknutelnosti dobrých práv Francie, zejména také jejího práva na bezpečnost a klidnou práci, současně však prohlašuje, že *neodmítne žádnou iniciativu, která by směřovala k celkové úpravě, kompensující hmotné ztráty republiky uklidněním a upevněním poměrů mezinárodních*.

Tento program znamená zřejmou nabídku na kompromis všem stranám, především však *Anglii*, s níž kooperace je pro Francii vždy nejvíce žádoucí a také podle povahy věci nejsnazší. Již *Laval* a *Tardieu* snažili se horlivě o dorozumění s Anglií i Amerikou, nedařilo se jim však, poněvadž *nechtěli připustit přímý vliv anglosaského myšlení* na koncepci příslušných plánů, ať již se týkaly reparační, odzbrojovací nebo středoevropské. *Herriot* nyní jeví se přístupnější a slibuje již svou minulostí a svými zkušenostmi ze společné práce s *MacDonaldem* před osmi lety lepší zdar při oboustranné dobré vůli. Angličtí státníci *MacDonald* a *Simon* zastavili se tudíž také v *Paříži*, k delším poradám na cestě do Ženevy a Lausanne. Nebyl sice formulován přesně žádný program, poněvadž vláda britská velmi dbá toho, aby druzí, v tomto případě zejména Německo, necítili se přitlačeni ke zdi nebo postaveni před hotovou věc, jisto však je, že *MacDonald* mluvil upřímně, když řekl, že myšlení anglické a francouzské pohybuje se dnes v jednom směru. Angličani přáli si ovšem řešit otázku reparační hned od počátku, od mírové konference, *vzájemným odpisem všech válečných dluhů*, naráželi však při tom na odpor již u Ameriky, jako největšího a posledního věřitele. V tomto postoji vlády Spojených států do poslední chvíle nedošlo ku změně, zvláště proto, že loňská iniciativa presidenta Hoovera nebyla v Evropě řádně pochopena a uchopena. Proto Angličani omezují se dnes pro *Lausanne* na řešení zcela *provisorní*, které by poskytlo jen času ku překlenutí lhůty do nových presidentských voleb a instalace nové exekutivy na podzim tohoto roku, resp. na jaře 1933. Zásadní stanoviska jednotlivých velmocí nepřipouštějí tou dobou jiného řešení a klíč je skutečně v Americe. Německo prohlásilo již ústy kancléře *Brüninga*, že nejen není schopno tou dobou dalšího placení, ale nevidí ani možnosti, kdy by mohlo ještě nějaké platy znovu zahájit. Podle německého soudu je naopak úplně *škrtnutí reparační teprve prvním předpokladem ozdravení soudobých hospodářských poměrů*. Vláda *Papenova*, ačkoliv neprojevuje zahraničně-politicky žádnou agresivnost, naopak uvítala by patrně velmi ráda jakési uklidnění na této straně, nemůže přirozeně jíti ve své ochetě k věřitelům tak daleko, že by posici, dobytou předešlým kancléřem, opouštěla. Naproti tomu Francie, ačkoliv je si dobře vědoma, že prakticky skutečně k žádným platům dojíti nemůže, trvá na svých právech, která mají-li býti zrušena nebo omezena, vyžadují kompensace. Jisto je, že zásadního a konečného vyřízení věci nemůže se dosáhnouti s těmi elementy, které jsou dnes v Lausanne k dispozici a že bude *nutno thema rozšířiti* nejen na otázku spojeneckých dluhů, nýbrž na jedné straně na otázky politické, odzbrojovací a bezpečnostní, na druhé straně na celý komplex otázek hospodářské krise. Otázky politické závisí na tom, jak se poměry v Německu vyjasní, otázky hospodářské vyžadují přítomnosti vlády americké, která slíbila svou účast *na konferenci speciálně k tomuto účelu svolané na podzim do Londýna*. V Lausanne bude tedy patrně vyřízena jen formálně nezbytná práce, *prodloužení moratoria přes 30. červen*, načež se ustaví jen odborné výbory pro přípravu programu širší konference londýnské.

Platební nesnáze vlády rakouské dostoupily již v květnu takového stupně, že vláda Bureschova, která se nacházela in statu demissionis, musila se obrátiti do Ženevy o radu, zda má pokračovati v úrokové službě zahraničních dluhů, což znělo spíše jako výstraha, že nedostane-li se jí včas nové pomoci zahraniční půjčkou, bude musit tuto službu zastavit. V Národní radě projevovaly se tou dobou radikální směry, které ať už vycházely z koncepce socialistické nebo nacionalistické, všenněmecké, odmítaly poplatnost cizině a žádaly ponechání devis, jichž zásoba se ztrácela jako sníh na slunci, potřebám domácího hospodářství. Rada Společnosti národů byla si dobře vědoma skutečného stavu věcí v Rakousku, ale také marnosti nějakých dalších přechodných úvěrů, které nemohou znamenati nic jiného nežli oddalování dne katastrofy. Takovéto oddalování mělo by smysl, kdyby se zatím mohla připravit nová situace, která by přinesla podstatnou změnu a s ní i zlepšení vyhlídek rakouského hospodářství. Francie připravila právě se zřetelem na sanaci Rakouska svůj středoevropský plán, označovaný jménem Tardieuovým. Nikdo nepochybuje, že záchrana Rakouska spočívá jen v celkové úpravě střední Evropy, o tuto úpravu je však právě spor, zájmy a názory velmocí stojí tu příkře proti sobě. Dokud tyto rozpory mezi velmocemi nebudou překonány, není pomyslení na podstatné a trvalé úpravy a zlepšení v poměrech středoevropských. Vláda francouzská, která by mohla dáti větší kapitálové prostředky k dispozici pro sanační účely v této oblasti, nehodlá tak arci učiniti dříve nežli dojde k politické dohodě o nové koncepci. Výbor znalců, který byl zatím dosazen, dospěl k dobrému zdání, že by Rakousko musilo dostat větší půjčku tři až čtyř set milionů šilinků, mělo-li by vyváznouti z přímých nesnází, a se stránky finanční nebylo by obtíží, aby takovýto kapitál byl upsán, částečně přeměnou krátkodobé půjčky anglické v dlouhodobou, částečně opatřením čerstvých peněz, hlavně se strany francouzské. Ale politické jádro věci zůstává nedotčeno a čeká se tudíž, zda se podaří u příležitosti konference lausannské dospěti v této věci mezi delegáty velmocí k nějakému uspokojivému řešení. Ministerský předseda Herriot je ochoten rozšířiti basi středoevropské preferenční unie z pěti států na sedm, přibráním pomoci potřebného Bulharska a Řecka, čímž by se vyhovělo částečně Italii.

Konflikt mezi vládou londýnskou a dublinskou pro vyloučení přísahy věrnosti z irské ústavní listiny, trvá neztenčenou měrou přes slibný pokus o dohodu, k němuž došlo v posledních dnech. Britský ministr dominií Thomas navštívil Dublin a v zápětí potom zajel de Valera do Londýna, aby konferoval s MacDonalodem. Nepodařilo se však dospěti k výsledku, poněvadž irský vůdce setrval tvrději na odstranění přísahy formule. Chtěl jednati pouze o hospodářských otázkách vzhledem k blížící se imperiální konferenci v Ottawě. Vláda anglická nechce však dříve přiznati preferenční výhody Irsku, dokud nebude dokumentovati své účastenství v říšské jednotě tím, že podrží přísahu věrnosti. Ani uvnitř Irska není však v této věci jednoty, neboť senát zamítl provedení ústavní změny, nedojde-li o tom k dohodě s vládou anglickou.

V Rumunsku padl kabinet Jorga-Argetoianu, přes rostoucí obtíže finanční. Když francouzská komise znalců zjistila těžké nepořádky ve finanční správě státu a úřednictvu nebylo možno již delší dobu vyplatiti služně, nezbylo vládě než aby odstoupila a doporučila králi vytvoření silné vlády všennárodní, která by si mohla dovolit provést důkladné reformy. K ustanovení této nadstranické vlády byl povolán jako obvykle londýnský vyslanec Titulescu, jemuž však ani tentokráte nepodařilo se překonati rozpory stran. Liberálové usilují pod vedením Ducovým o tom, aby se jim světila vláda výlučně, aby mohli napravit podle svého omylu předešlého režimu. Král povolal však vůdce strany zemědělské Vajda-Vojevodu, který sestavil vládu výhradně ze svých stoupenců, když se mu nepodařilo sjednati kompromis s liberálními odštěpenci Joana Bratianu. Je to však jen vláda volební, o níž se definitivně rozhodne hlasováním 17. července. Kabinet slibuje provedení voleb opravdu volných, demokratických, a má nárok na důvěru v tomto směru, poněvadž první vláda zemědělská Maniuova volby skutečně tímto způsobem v Rumunsku provedla.

Dr. Rudolf Procházka.